

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Błaszczyk (przewodniczący)

SSN Jarosław Matras

SSN Zbigniew Puskarski (sprawozdawca)

Protokolant Małgorzata Czarторыska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Marka Zajkowskiego
w sprawie z wniosku **Y. B.**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 13 marca 2025 r.,

kasacji wniesionej przez Skarb Państwa reprezentowany przez Prezesa Sądu
Apelacyjnego w Lublinie

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku

z dnia 13 listopada 2023 r., sygn. akt II AKa 126/23,

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Zamościu

z dnia 22 września 2022 r., sygn. akt II Ko 88/22,

- 1. uchyla wyrok w zaskarżonej części, tj. rozstrzygnięcia z pkt I i III
i w tym zakresie sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania
Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku;**
- 2. nakazuje zwrócić Prezesowi Sądowi Apelacyjnemu w Lublinie
wniesioną opłatę od kasacji.**

UZASADNIENIE

Pismem datowanym na 11 kwietnia 2022 r. pełnomocnik Y. B. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Zamościu na jego rzecz kwoty 750.000 zł tytułem odszkodowania oraz takiej samej kwoty tytułem zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie.

Sąd Okręgowy w Zamościu wyrokiem z dnia 22 września 2022 r., sygn. akt II Ko 88/22, na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz Y. B. kwotę 90.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie od 26 sierpnia 2020 r. do 21 maja 2021 r. w sprawie o sygn. akt II K 60/20 Sądu Okręgowego w Zamościu (pkt I wyroku), a w pozostałej części wniosek oddalił (pkt II). Orzekł także o kosztach procesu.

Pełnomocnik wnioskodawcy zaskarżył ten wyrok w części – jego rozstrzygnięcie z pkt. II, zarzucając cyt. „mającą wpływ na treść orzeczenia - obrazę przepisów postępowania, a w szczególności:

1. naruszenie przepisu art. 7 k.p.k. oraz art. 410 k.p.k., polegającą na naruszeniu przez Sąd I instancji zasady swobodnej, kontrolowanej oceny zgromadzonego materiału dowodowego, w zakresie zeznań wnioskodawcy Y. B. , G. I. , a w konsekwencji oparcie zaskarżonego orzeczenia na nieprawdziwych ustaleniach faktycznych, w szczególności poprzez całkowicie dowolne przyjęcie, że nie należy się wnioskodawcy odszkodowanie oraz zadośćuczynienie ponad kwotę 90.000,00 zł (słownie: dziewięćdziesiąt tysięcy złotych) za niesłuszne tymczasowe aresztowanie, podczas gdy z zeznań ww. oraz materiału zgromadzonego w niniejszym postępowaniu jednoznacznie wskazuje, iż powinno być zasądzone odszkodowanie oraz zadośćuczynienie w wyższej kwocie;

2. naruszenie przepisu art. 424 k.p.k., polegające na zaniechaniu wskazania przez Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku faktów, które Sąd uznał za udowodnione i na jakich w tej mierze oparł się dowodach, w szczególności na dowodach świadczących, iż oskarżony dopuścił się zarzucanych mu czynów w akcie

oskarżenia”.

Autor apelacji zarzucił również „błąd w ustaleniach faktycznych, przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia, polegający na nietrafnym przyjęciu, że wnioskodawcy Y. B. nie należy się odszkodowanie oraz zadośćuczynienie w kwocie powyżej 90.000,00 zł (słownie: dziewięćdziesiąt tysięcy złotych), podczas gdy z zeznań wnioskodawcy Y. B. , zeznań G. I. oraz zgromadzonego materiału dowodowego w postaci zaświadczeń lekarskich jednoznacznie wskazuje, iż powinno być orzeczone odszkodowanie w pełnej wnioskowanej kwocie, jak i zadośćuczynienie w wyższej kwocie aniżeli została zasądzona”.

Podnosząc powyższe, wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie na rzecz wnioskodawcy za niesłuszne tymczasowe aresztowanie: kwoty 750.000 zł tytułem odszkodowania oraz (dodatkowo) kwoty 660.000 zł tytułem zadośćuczynienia, ewentualnie o „zmianę wyroku poprzez uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji”, najwyraźniej nie dostrzegając, że w świetle art. 437 § 1 k.p.k. zmiana wyroku nie może polegać na jego uchyleniu.

W pisemnej odpowiedzi na apelację pełnomocnik działający w imieniu Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Lublinie wniósł o utrzymanie zaskarżonego wyroku w mocy.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 13 listopada 2023 r., sygn. akt II AKa 126/23, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy Y. B. tytułem odszkodowania kwotę 25.055 zł (pkt I wyroku). W pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymał w mocy (pkt II) oraz zasądził od Skarbu Państwa na rzecz Y. B. kwotę 240 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie odwoławcze (pkt III) i kosztami tego postępowania obciążył Skarb Państwa (pkt IV).

Kasację od prawomocnego orzeczenia wniósł pełnomocnik Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Białymstoku. Zaskarżył wyrok w części, tj. w pkt I i III, zarzucając:

„1. rażące naruszenie przepisów prawa materialnego, które miało istotny wpływ na treść orzeczenia, a to:

a) art. 361 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 552 § 1 i 4 k.p.k. - poprzez jego błędną wykładnię

i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że podstawą do zasądzenia na rzecz Wnioskodawcy odszkodowania z tytułu utraconych korzyści na skutek zastosowania wobec niego izolacyjnego środka zapobiegawczego stanowić może utrata przez Wnioskodawcę szansy na podjęcie pracy - pracy w Polsce i uzyskiwania z tego tytułu zarobków na poziomie minimalnego wynagrodzenia, co w konsekwencji niezasadnie doprowadziło do zasądzenia na rzecz Wnioskodawcy kwoty 25 055 zł tytułem odszkodowania;

2. rażące naruszenie przepisów prawa procesowego, mające istotny wpływ na treść orzeczenia, a to:

a) art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. poprzez dokonanie dowolnej, selektywnej i fragmentarycznej oceny materiału dowodowego, sprzecznej z zasadami logicznego wnioskowania, wiedzy i doświadczenia życiowego, jak również nadanie marginalnego znaczenia kwestii trwania pandemii SARS-Cov2 w czasie zatrzymania Wnioskodawcy, a także Jego tymczasowego aresztowania, co w konsekwencji doprowadziło do przyjęcia powstania szkody, jak i ustalenia istnienia adekwatnego związku przyczynowo - skutkowego pomiędzy zastosowaniem wobec Wnioskodawcy izolacyjnego środka zapobiegawczego, a niemożnością zarobkowania, co niewątpliwie miało istotny wpływ na treść orzeczenia i w konsekwencji doprowadziło do zasądzenia na rzecz Wnioskodawcy odszkodowania,

b) art. 322 k.p.c. w zw. z art. 558 k.p.k. poprzez jego zastosowanie w stanie faktycznym sprawy, podczas gdy skorzystanie z art. 322 k.p.c. możliwe jest dopiero wówczas, gdy wykazane zostanie niewątpliwie, że uprawnionemu szkoda została wyrządzona, przy czym konieczne jest spełnienie również pozostałych wymaganych przez prawo przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej obowiązanej, tymczasem w analizowanej sprawie powyższe nie zostało spełnione, co w konsekwencji niezasadnie doprowadziło do zasądzenia na rzecz Wnioskodawcy kwoty 25 055 zł tytułem odszkodowania”.

Wskazując na powyższe, Autor kasacji wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie w tym zakresie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania.

W pisemnej odpowiedzi na kasację Prokurator Okręgowy w Zamościu postulował uwzględnienie skargi. Na rozprawie kasacyjnej przedstawiciel skarżącego i

prokurator popierali kasację, natomiast wnioskodawca i jego pełnomocnik wniesli o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna. Sąd pierwszej instancji uznał, że wnioskodawca Y. B. nie poniósł szkody polegającej na utracie dochodów z powodu niesłusznego tymczasowego aresztowania, natomiast Sąd odwoławczy stanowisko to uznał za nieprawidłowe. W ślad za Sądem meriti wskazał, że z zeznań wnioskodawcy i jego żony wynika, iż przed aresztowaniem przez okres 6 miesięcy wnioskodawca był bezrobotny i nigdzie nie pracował, a w konsekwencji nie uzyskiwał żadnych dochodów. Wraz z żoną utrzymywał się jedynie z uzyskiwanych przez nią dochodów, natomiast w czasie, gdy został zatrzymany, jechał do Polski w poszukiwaniu pracy. Sąd *ad quem* uznał jednak za istotne, że Y. B. posiadał firmę przewozową i przed zatrzymaniem zajmował się przewozem osób z Ukrainy do Polski i z powrotem, zaś przerwa w tej działalności była spowodowana wyłącznie pandemią, która doprowadziła do zamknięcia granicy. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, gdyby nie doszło do pozbawienia wolności wnioskodawcy, to jako młody i zdrowy mężczyzna z pewnością podjąłby zatrudnienie i uzyskiwałby z tego tytułu dochód co najmniej na poziomie minimalnego wynagrodzenia. To zaś uzasadniało zasądzenie na jego rzecz tytułem odszkodowania kwoty 25.055 zł, stanowiącej iloczyn kwoty minimalnego wynagrodzenia netto, które od 1 lipca 2023 r. wynosiło 2783,86 zł i liczby 9, bo przez tyle miesięcy Y. B. był pozbawiony wolności. Sąd Apelacyjny przyjął, że „w wypadku utraconych korzyści, a taki charakter ma pozbawienie możliwości pracy i otrzymywania za nią wynagrodzenia, konieczne jest wykazanie wysokiego prawdopodobieństwa uzyskania tych przysporzeń majątkowych. Takiego, że rozsądnie rzecz oceniając można stwierdzić, iż poszkodowany na pewno uzyskałby korzyść, gdyby nie wystąpiło zdarzenie, w związku z którym ten skutek był niemożliwy”. W kasacji słusznie jednak podniesiono, że Sąd odwoławczy przyjmując, iż wnioskodawca z powodu tymczasowego aresztowania poniósł stratę wynikającą z utraty korzyści (*lucrum cessans*), tego ustalenia nie poprzedził dostatecznie wnikliwym rozważeniem istotnych okoliczności i tym samym nie wykazał, że „rozsądnie rzecz oceniając” można stwierdzić, iż Y. B. na pewno uzyskałby dochody z podjęcia w Polsce pracy, gdyby nie został tymczasowo aresztowany. Skarżący nie

bez racji zwrócił uwagę, że takiego założenia nie uzasadnia sama deklaracja wnioskodawcy o chęci podjęcia pracy, jako że „możliwość podjęcia pracy i osiągnięcia z tego tytułu dochodu zawsze istnieje, jednak nie jest to równoznaczne z powstaniem odpowiedzialności odszkodowawczej, o której mowa w art. 361 § 1 i 2 k.c.”. Trudno przyjąć, a wydaje się, że taka jest wymowa stanowiska Sądu Apelacyjnego, że zawsze zachodzi konieczność zasądzenia od Skarbu Państwa odszkodowania na rzecz osoby, która nie osiągała dochodów w czasie poprzedzającym niesłuszne pozbawienie wolności, o ile zadeklaruje ona, że zamierzała podjąć zatrudnienie, a aresztowanie (zatrzymanie) jej to uniemożliwiło. Szkoda w postaci utraconych korzyści ma zawsze charakter hipotetyczny, jednak uwzględnienie roszczenia z tego tytułu jest dopuszczalne, gdy zainteresowany udowodni wysoki stopień prawdopodobieństwa, że uzyskałby określone korzyści, a przyczyną ich nieosiągnięcia jest zdarzenie wywołujące szkodę (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2018 r., V CSK 410/17).

W kasacji słusznie wskazano, z powołaniem literatury prawniczej i orzecznictwa Sądu Najwyższego (wyroku z dnia 18 maja 2017 r., III CSK 190/16), że w razie obniżenia wysokiego stopnia prawdopodobieństwa uzyskania korzyści można mówić o tzw. szkodzie ewentualnej (utracie szansy na uzyskanie korzyści), która nie podlega kompensacie (zob. także wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 grudnia 2019 r., II AKa 306/19). Widoczną wadą zaskarżonego wyroku jest uznanie przez Sąd Apelacyjny, że wnioskodawca poniósł szkodę w postaci *lucrum cessans*, bez należytego rozważenia, czy jednak nie wchodzi w grę jedynie wspomniana szkoda ewentualna. Skoro zasądził odszkodowanie za pełny okres tymczasowego aresztowania, to przyjął, że jest wielce prawdopodobne, iż już 26 sierpnia 2020 r. Y. B. podjąłby pracę, ale nie przekonuje oparcie tego stanowiska li tylko na fakcie, że był on młodym i zdrowym mężczyzną. Nie podano, gdzie miał mieszkać w Polsce i w jakiej branży pracować (nie jest jasne, czy sygnałem w tym względzie było zauważenie Sądu *ad quem*, że wcześniej Y. B. zajmował się przewozem osób), nie uwzględniono, że zapewne nie kontaktował się z potencjalnymi pracodawcami, skoro Sąd meriti wskazał, że wnioskodawca nie miał żadnej obietnicy podjęcia zatrudnienia, nadto nie rozważono, czy obostrzenia wynikające z trwającej wtedy pandemii SARS-Cov2 nie czyniły problematycznym, zwłaszcza w przypadku cudzoziemca,

rozpoczęcie pracy (wydaje się, że podstawy do wnioskowania w tym względzie dałoby też ustalenie, czy po zwolnieniu Y. B. starał się o pracę i z jakim skutkiem). W ten sposób sytuację człowieka, który jedynie mało konkretnie deklarował chęć podjęcia pracy w Polsce, zrównano z sytuacją tego, kto został tymczasowo aresztowany w trakcie zatrudnienia i przez to utracił dochody z pracy, które na pewno by uzyskiwał, gdyby nie został pozbawiony wolności.

W wyroku i jego uzasadnieniu Sąd Apelacyjny nie wymienił wskazanego w jednym z zarzutów kasacji art. 322 k.p.c., jednak wypada przyjąć, że go zastosował, skoro nie rozważał szczegółowo najbardziej prawdopodobnych wariantów potencjalnych zarobków wnioskodawcy, a poprzestał na przyjęciu, że byłyby równe określonemu stosownym aktem prawnym minimalnemu wynagrodzeniu za pracę (nie wytłumaczył przy tym, dlaczego przyjął kwotę obowiązującą w dacie orzekania, a nie w okresie, kiedy wnioskodawca był pozbawiony wolności). Ma jednak skarżący rację, gdy wskazuje, że skorzystanie z art. 322 k.p.c. jest możliwe dopiero wówczas, gdy wykazane zostanie niewątpliwie, że powodowi (wnioskodawcy) została wyrządzona szkoda, przy czym konieczne jest spełnienie również pozostałych wymaganych przez prawo przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego. Można zatem uznać, że Sąd Apelacyjny rażąco naruszył wspomniany przepis (i inne przytoczone w kasacji), co mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, skoro zasądził od Skarbu Państwa odszkodowanie bez należytego rozważenia, czy rzeczywiście w stopniu zbliżonym do pewności wnioskodawca uzyskiwałby dochody z pracy (jeśli tak od kiedy), gdyby nie został niesłusznie pozbawiony wolności, czy też w grę wchodzi jedynie utrata szansy na uzyskanie korzyści majątkowej, tj. szkoda ewentualna, która kompensacji nie podlega.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy uwzględnił przedmiotową kasację, zalecając, by przy ponownym rozpoznaniu sprawy w zakresie odpowiadającym treści wyroku kasatoryjnego Sąd Apelacyjny w Białymstoku miał w polu widzenia uwagi poczynione w niniejszym uzasadnieniu.

[J.J.]

[a.ł.]

Jarosław Matras

Jacek Błaszczyk

Zbigniew Puskarski